

O založení vesnic na Broumovsku

(aneb Proč tu máme Holand'any)

Podle pověstí mají vesnice na Broumovsku zajímavý původ i pojmenování. Když prý německý císař Friedrich vedl válku s Holandskem, zajal při jedné vítězné bitvě tři tisíce mužů, řadových vojáků i důstojníků. Protože ale pro ne neměl žádné uplatnění, dal jim na jejich žádost svolení vyhledat si volné pozemky a založit osady. Šest z nich, samí důstojníci, přišlo se svými sluhy na lesem zarostlou výšinu na Broumovsko, zvanou Schlesischer Vogelzug, neboli Slezské ptačí tažení. Název vznikl proto, že tudy ze Slezska do Čech táhli ptáci.

Všichni důstojníci se usadili v okolí vyvýšeniny a postupně zakládali vesnice, jež pojmenovávali podle svých vlastních jmen. U zrodu Martínkovic (Märzdorf) a Božanova (Barzdorf) tak údajně stál Martin Barzing. O vznik Hynčic (Heinzendorf) a Heřmánkovic (Hermsdorf), se postaral Hermann Hinzky. Ruprechtice (Ruppersdorf) a Jetřichov (Dittersbach) prý založil jakýsi Rupert Ditsch), zatímco Verněřovice (Wernersdorf) a Březovou (Birkigt) založil Werner Bilk. Zakladatelem vsí Hejtmánkovic (Hauptmannsdorf) a Křinic (Weckersdorf), byl jejich hejtman (německy hauptmann) Wekany, jehož křestní jméno neznáme. Velká Ves (Krossdorf nebo také Grossdorf) vznikla později zásluhou praporečnicka Krosse. Ten byl zraněn do oka, a nejdřív se léčil u Martina Barzinga v Martínkovicích. Ves založil teprve poté pro svého syna a zetě v místech, kde se už v té době nacházel ovčín s přízviskem Na Malé mokřině.

Vysvětlivky

1 - Počátky Broumova a tudíž i okolních vesnic, se datují k počátku 13. století, kdy břevnovští benediktini obdrželi roku 1213 území Broumovska darem od krále Přemysla Otakara I. Kolonizace a zalidňování pak ve větším měřítku započalo v polovině 13. století, někdy kolem roku 1255. Část Broumovska od Broumovských stěn směrem k jihu, tedy směrem na Polici nad Metují, začala být osidlována českým obyvatelstvem z vnitrozemí. Severní část, tedy od Broumovských stěn směrem ke Slezsku a Prusku, tedy směrem k Javořím horám, byla pak osidlována v rámci německé kolonizační vlny, kam do okolí Broumova (a do sousedního Slezska i Kladska) přicházeli lidé od Německa a Nizozemska. Břevnovský opat svěřil osidlování Broumovska takzvaným lokátorům, kteří povolávali zemědělce a dřevorubce, kterým vyměřili půdu a katastry pro svobodné podnikání (takzvané statky) a svěřili jim omezenou moc nad jejich malým územím, takzvaný fojt (později se fojt nazýval v obci rychtářem, dnes starostou). I když při osidlování Broumovska nejsou nikde zmíněna jména oněch nizozemských vojáků, kteří se vyskytují v pověsti, nelze vůbec vyloučit, že mezi fojty, tedy zakladateli statků a vsí, se nacházeli právě tito zmínění Holand'ané (nelze to však ani potvrdit). Když se podíváme na historii Nizozemí, co se odehrávalo v této oblasti ve 13. století, jestli tam docházelo k nějakým válkám, tak zjistíme, že mezi 11. a 13. století se toto území ještě nazývalo Flandry a Brabantsko, a že se zde vedly menší kratší války a boje o různá území. V době, kdy se osidlovalo Broumovsko, tak území Flander a Brabantska spadala do područí německých králů, a teprve o století později, tedy ve 14. století, zásluhou burgundských vévodů došlo ke sjednocení Nizozemska. Historie tedy potvrzuje, že ve stejné době, kdy docházelo k osidlování Broumovska, tak území (pozdějšího)

Nizozemská spadala do područí Německa. Zbývá tedy už jenom zjistit, kdo byl panovníkem na území Německa, či císařem Svaté říše Římské v první polovině 13. století, kdy přišla na Broumovsko osidlovací vlna z Flander a Německa. A opravdu, pověst nelže, když uvádí císaře Friedricha. Konkrétně šlo o Fridricha II. Štaufského, který byl korunován za nástupnického krále 9. prosince 1212 v Mohuči (německý Mainz), za samotného krále pak 23. července 1215 v Cáchách (německý Aachen), císařem byl korunován 22. listopadu 1220 v Římě papežem Honoriem III, aby byl sesazen z císařského trůnu roku 1245. Nelze tedy vyloučit, že v době, kdy byl císařem na území Německa (1220 - 1245) a měl v područí Flandry a Burgundsko (Nizozemí), že neumožnil, jak praví pověst, poraženým holandským vojákům osídlit sudety, a tedy i Broumovsko. Historicky se tedy pověst s reálnými událostmi nedá vyvrátit.

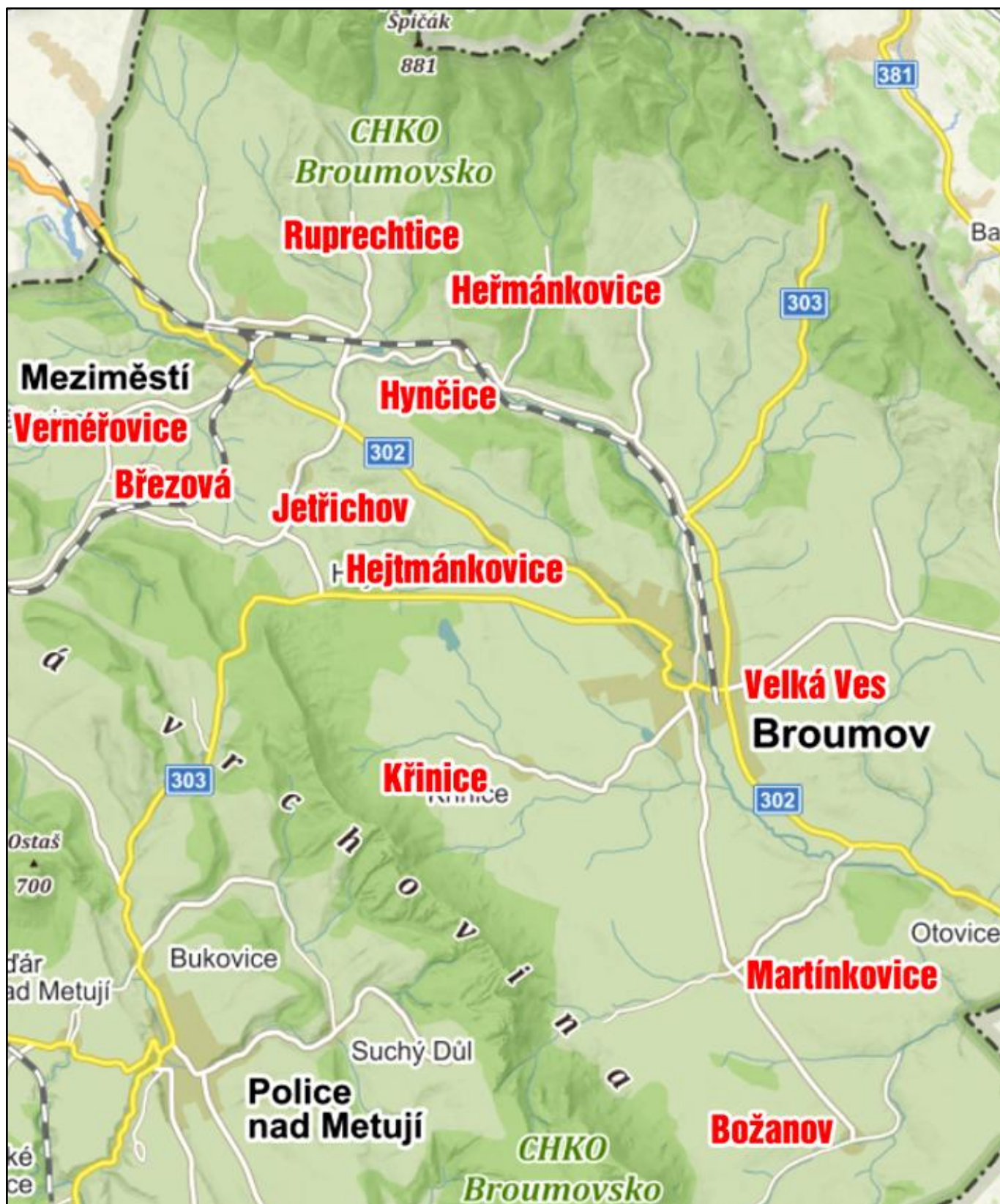
2 - Podívejme se blíže na císaře Fridricha II. a jeho vztah s Přemyslovci v době první poloviny 13. století, kdy došlo k osidlování Broumovska. Fridrich II. Štaufský (podle německého jména také Friedrich, ve starší literatuře Bedřich, plným jménem Friedrich Roger (narozen 26. prosince 1194 v Jesi u Ancony, zemřel 13. prosince 1250 na hradě Fiorentino), byl římský císař, král sicilský, a titulární král jeruzalémský. Narodil se jako syn římského císaře Jindřicha VI. z dynastie Štaufů a dědičky Sicilského království, normanské princezny Konstancie. Snažil se obnovit původní antické římské impérium a chtěl spojit Německo s Itálií a Sicilským královstvím. Obě snahy však skončily nezdarem a Sicílie se stala centralizovanou monarchií, v níž vládl panovník pověstný svým despotismem. Vyrůstal na sicilském normanském dvoře, kde se dostal do styku s učeností arabskou, židovskou i řeckou. Fridrichova náklonnost k islámské kultuře a její znalost roku 1229 dopomohla ke znovuzískání Jeruzaléma diplomatickou cestou, se svými muslimskými protějšky si pravidelně korespondoval. Podporoval rozvoj umění a věd, založil v Neapoli univerzitu, jež měla vzdělávat nové státní úředníky - jde o první státní univerzitu, jež nebyla podřízena církvi. V roce 1227 se dostal do dlouhodobého sporu s církví, která jej nazývala od té doby Antikristem, a byl opakovaně exkomunikován. Tento spor pramenil z Fridrichova přesvědčení, že je univerzálním vládcem celého křesťanského světa, církevní hierarchie si však tento nárok osobovala rovněž. Fridrich se považoval být na zemi tím, čím je Bůh na nebesích. V době největšího ohrožení se Fridrich dočkal pomoci z nečekané strany. Otovo obnovování říšské správy v Itálii zaskočilo papeže Inocence III., který jej 18. listopadu 1210 a vyzval říšská knížata k nové volbě. Papežovým vlivem začalo na jaře 1211 vznikat „společenství“ Otových nepřátel. V samém jádru tohoto společenství stál český král Přemysl Otakar I., dále pak mohučský arcibiskup Sigfried a durynský lantkrabě Heřman. V létě téhož roku se přidal rakouský vévoda Leopold a bavorský vévoda Ludvík. Všichni zde uvedení se začátkem září sjeli do Norimberku, kde zvolili (či spíše předběžně vyvolili) sicilského krále Fridricha za římského krále. Na začátku roku 1212 přivezl Fridrichovi tuto zprávu vyslanec německých knížat Anselm z Justingenu. Zároveň Fridricha vyzval, aby se dostavil do Říše a naplnil svou novou hodnost. Nabídka se na Fridrichově královském dvoře nesetkala se všeobecným nadšením. Proti byla především jeho manželka a také mnozí z jeho rádců se jej snažili od přijetí nabídky odradit. Fridrich si však uvědomoval, že cesta k trvalému zabezpečení sicilských dědičných území vede jen přes úspěch v boji o říšskou korunu. Proto se přes nesouhlas svého okolí rozhodl výzvu přijmout. Před odjezdem však ještě složil před papežským legátem Řehořem lenní přísahu papeži a v březnu nechal korunovat sicilským králem svého sotva ročního syna Jindřicha. Poté se s malým doprovodem nalodil a odplul do

Říma. Z Říma pokračoval na lodi do Janova, kam dorazil 1. května. Další cesta na sever, po souši, byla pro Fridricha již mnohem nebezpečnější, protože mnohá severoitalská města stála na straně Oty Brunšvického. Přes uvedené problémy pokračoval Fridrich dále na sever přes Mantovu, Veronu a Trident. Protože Brennerský průmysk byl obsazen jeho nepřáteli, musel volit přechod Alp po namáhavějších horských cestách. Nápomocni mu v tom byli biskupové z Tridentu a Churu a také opat z kláštera v Sankt Gallen. Po přechodu Alp dorazil do Kostnice, odkud pokračoval do Basileje. Zde vydal 26. září 1212 Zlatou bulu sicilskou pro své nejmocnější říšské spojence, pro českého krále Přemysla Otakara I. a moravského markraběte Vladislava Jindřicha. Tento závažný dokument zajistil českému království výsadní postavení v rámci Svaté říše římské, jeho panovníkovi pak dědičný královský titul; český panovník měl být napříště osvobozen od všech povinností vůči Svaté říši římské až na účast na říšských sněmech. Z Basileje pokračoval Fridrich na sever do Haguenau. Dne 5. listopadu byl Fridrich ve Frankfurtu nad Mohanem v opakované formální volbě znovu zvolen římským králem a 9. listopadu byl v Mohuči korunován zdejším arcibiskupem Sigfriedem II. z Eppsteinu. V druhé polovině listopadu 1212 se Fridrich ve Vaucoulerurs sešel s francouzským následníkem trůnu Ludvíkem a uzavřeli zde přátelství. Fridrich se zavázal, že bez souhlasu francouzského krále neuzavře mír s Otou Brunšvickým. Za to získal od Francouzů 20 000 stříbrných marek. Jedno z nejdůležitějších rozhodnutí v zápase o říšskou korunu mezi Otou a Fridrichem se paradoxně neodehrálo v Říši a Fridrich sám se na něm nijak nepodílel. Jednalo se o bitvu u Bouvines, kde 27. července 1214 stanuly proti sobě, na jedné straně armáda francouzského krále Filipa II. Augusta a na druhé straně spojené anglické, flanderské a říšské vojsko v čele s císařem Otou IV. Brunšvickým. Jenže francouzský král stál ve sporu o říšský trůn na straně Fridricha, zatímco na straně druhé za Otou stály i vojáci z Flander, tedy z pozdějšího Nizozemí, a tak se dostáváme do bitvy, ve které se mohli nacházet i vojáci poraženého vojska, později dorazivší na Broumovsko.

Fridrich získal v říši poměrně rychle převahu. Vojensky ho při tom podporoval také Přemysl Otakar I. Počátkem roku 1213 se na sněmu v Řezně (německý Regensburg) setkali oba panovníci poprvé osobně. Nedlouho nato došlo k další schůzce, tentokrát v štaufském Chebu (tehdy německý Eger). Přemyslův příklon k Fridrichovi výrazně ovlivnil postavení Čech za vlády posledních Přemyslovců. V polovině dvacátých let 13. století však vztahy mezi císařem a pražským dvorem ochladly. Příčinou bylo zrušení zasnoubení Fridrichova dospívajícího syna Jindřicha a Přemyslovy dcery Anežky. Český král o tento sňatek velmi stál a Anežka v tu dobu již několik let žila na vídeňském dvoře rakouského vévody Leopolda. S potupou se musela mladičká Přemyslovna vrátit domů, nebo roku 1225 se Jindřich oženil s Markétou Babenberskou. Tuto urážku pomstil český král vpádem do Rakous.

Fridrich II.

3 - V pověsti zmíněné obce

a/ Martínkovice (Märzdorf) - ze starší doby kamenné svědčí archeologické nálezy o přechodném výskytu lovců v této oblasti. Ta od konce 5. století však pustla a zarůstá pralesem. Po celý raný středověk zůstala neosídlená. První písemná zmínka o obci

pochází z roku 1255, kdy se v souvislosti s obchodní stezkou z Broumova do Kladska hovoří o českých osadách; jednou z nich je Březnice, dnešní Martínkovice. Král Přemysl Otakar I. povolal prostřednictvím opatů broumovského kláštera Martina (1253 - 1278) a Bavora (1290 - 1332) rolníky z Durynska a Flander, aby zde zakládali vesnice po vzoru vesnic německých. Podél potoka vznikala lánová (přípotoční) vesnice. Březnici noví osadníci přejmenovali na Martinsdorf (též se uvádí Villa Martini nebo Mertensdorf, Marzdorf, Martinkowicze a Maerzdorf), časem čeští obyvatelé s Němci a Flandráky postupně splynuli.

b/ Božanov (Barzdorf) - pravěké osídlení lokality dokládá nález kamenné sekerky v blízké vesnici. Z konce 13. století v listinném falzu byl uveden latinský název "flumen Bosanow" pro Božanovský potok. Předpokládá se, že v roce 1253 vysadil lokátor Berthold emfyteutickým právem ves tzv. lánového typu, která v pramenech ze 14. a 15. století nesla označení Berthelsdorf podle svého zakladatele. V průběhu 17. století je uváděn název Banzdorf a počínaje 18. stoletím Barzdorf. Ves je doložena „in originali“ až listinou z 15. března 1256, mocí které udělil opat Martin jmenovanému Bertoldovi právo osídlit zdejší lokalitu „sivam Policensem circa Bosanow et circa Stenawam“.

c/ Hynčice (Heinzendorf) - první písemná zmínka o obci pochází z 31. srpna 1255 z předávacího spisu opata Martina břevnovsko-broumovského kláštera vůdci kolonistů Frichelovi. Udává se rozloha 140 ha, která byla předána do užívání německým kolonistům. Urbář z roku 1406 uvádí 3 láníky a 63 ha rozdělené mezi malé vlastníky. Celkem asi 100 ha obdělávané půdy. Berní kniha z roku 1674 a urbář z roku 1676 uvádí v obci 10 sedláků, 10 chalupníků a 25 stavení.

d/ Heřmánkovice (Hermsdorf) - první písemná zmínka o obci pochází z roku 1353. Od založení kláštera benediktinů v Broumově patřila obec pod správu kláštera.

e/ Ruprechtice (Ruppersdorf) - první zmínka o Ruprechticích pochází z roku 1250.

f/ Jetřichov (Dittersbach) - je vsí založenou v období kolonizace ve 13. století. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1395 v potvrzovací listině Václava IV., ve které břevnovskému klášteru potvrzoval ves Jetřichov latinsky uvedenou jako Villa Dietrspach. V dalších písemnostech je už uváděná jako Dittersbach (Dětrichův potok). V roce 1406 byla ves, podle urbáře, sestavena ze sedmi lánů. Podle kolorovaného Hesseliova urbáře z roku 1677 je zakresleno a uvedeno 29 statků a 20 chalup, šolcovna a mlýn.

g/ Verněřovice (Wernersdorf) - první písemná zmínka o obci pochází z roku 1351. Dřívější název „Německé Verněřovice“ či „Deutsch Wernersdorf“. Podle pověsti založena lokátorem Wernerem.

h/ Březová (Birkigt) - první písemná zmínka o obci pochází z roku 1620.

i/ Hejtmánkovice (Hauptmannsdorf) - první písemná zmínka o obci pochází z roku 1296. Roku 1847 na území obce dopadl meteorit.

j/ Křinice (Weckersdorf) - vesnice byla založena roku 1255 jako součást klášterního panství. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1395, kde byla označována jako Wickersdorf. V roce 1411 je poprvé doloženo jméno Weckersdorf. Patřila k Polickému újezdu, který český král Přemysl Otakar I. věnoval břevnovskému klášteru. Byla založena v době působení broumovského opata Martina (1253 - 1278) a osídlena německými kolonisty. Existence školy je prokázána k roku 1631. Zpočátku

bylo zakázáno usazování řemeslníků - s výjimkou jednoho mlýna a hostince. Proto byly Křinice v roce 1677 největší selskou obcí broumovského klášterního majetku. V tom roce je zaznamenáno 51 sedláků a 43 domkářů. Dřevěným potrubím z křinického prameniště byla již od roku 1706 přiváděna voda do broumovského kláštera, od roku 1880 pak také i do města Broumov. V roce 1847 na území obce dopadl meteorit.

Milan Škoda (30. 05. 2022)

- průvodce Broumovskem <http://www.milan-skoda.cz/broumovsko.htm>

- facebook <https://www.facebook.com/milan.skoda.9862/>

zdroj: Broumovsko v pověstech v převyprávění od Evy Koudelkové

zdroj: Wikipedie